

Belső (egységes) piac

Bevezetés

A közös, majd belső (egységes) piac létrejötte az európai integráció kiemelkedően fontos és sikeres eleme, bár korántsem beszélhetünk egy lezárt folyamatról. A tagállamok nemzeti jogszabályai és tágabb értelemben vett szabályozási keretei közötti eltérések, a piaci széttagoltság alapvető akadályokat képezhetnek a másik tagállamból érkező áru, személyek (munkaerő), szolgáltatások vagy tőke fogadása tekintetében (így szabványok, biztonsági, technikai és fogyasztóvédelmi előírások, munkakörök betöltéséhez előírt képzettségi szintek követelményei). Az alapszabadságok koncepciója ebben a piaci térségben pont e nehézségek miatt feltételezi, hogy a másik tagállamból fogadott áru, személyek (munkaerő), szolgáltatás, tőke vonatkozásában a tagállami előírásoknak egységesnek vagy legalább hasonlóknak kell lenniük. Így az alapszabadságok érdemben is megvalósulhatnak, és nem csak a jogalkotó üres ígéretei maradnak.¹ A belső (egységes) piac önmagában a határellenőrzések megszüntetésével nem képes megvalósulni, ezért az alapszabadságok minél hatékonyabb érvényesítése érdekében a tagállamok és az EU intézményei a tagállami jogrendszereket érintő folyamatos jogegységesítést, jogközelítést, illetve jogharmonizációt végeznek, és emellett az Európai Unió Bíróságának esetjogi megállapításai is biztosítják a belső (egységes) piac működését. A részes államok gazdaságainak egyre mélyebb egybenyitása, az uniós polgárok szabad mozgása, illetve az európai vállalatok tevékenységeinek határon átnyúló nyitottsága, a verseny által is generált növekedési potenciál alapozza meg a napról napra gyarapodó, országhatárokon belüli és azokon át is ívelő gazdasági, kereskedelmi és társadalmi kapcsolatok sokaságát.

A belső piac mára a világ legnagyobb egységes piaca, amelyben az uniós polgárokat, valamint az Európai Gazdasági Térség (EGT) országait és Svájc állampolgárait is beleszámítva² közel félmilliárd ember él – így nem meglepő, hogy az integrált Európán belüli kereskedelem már a 2010-es években a termékek világkereskedelmének 17 százalékát, a szolgáltatásokénak pedig 28 százalékát tette ki.³ A belső piac az integrációnak és a bővítéseknek köszönhetően 1992 és 2009 között 2,7 millió új munkahely megteremtéséhez járult hozzá, és közel 2 százalékos átlagos gazdasági növekedést generált, továbbá a piacon részt vevő uniós vállalatok globális versenyképességét is növelte. Másfelől az is kézenfekvő, hogy az ilyen mértékű gazdasági folyamatok pontos és folyamatos megfigyelést igényelnek, és adott esetben korrekcióra szorulnak. Így

¹ Gombos Katalin: *Európai jog – Az Európai Unió jogrendszere*. Budapest, Wolters Kluwer, 2019. 226.

² Az Európai Gazdasági Térségről szóló 1992. évi szerződéssel a belső piacot kiterjesztették Norvégiára, Izlandra és Liechtensteinre, míg Svájc egy külön kétoldalú megállapodással társult. Lásd Gombos (2019): i. m. 225.

³ Európai Bizottság: *A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, a Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának az egységes piaci intézkedéscsomag felé – A magas szinten versenyképes szociális piacgazdaságért – 50 javaslat az együttes munka, vállalkozás és a cserekapcsolatok javítása érdekében* (2010. 10. 27.)

a fentiekben említett gazdasági teljesítmény és az európai nagyvállalatok kedvező eredményei kapcsán a szakirodalom gyakran arra is figyelmeztet, hogy a nagyvállalatokhoz képest a kis- és középvállalkozásokat egyelőre sokkal kisebb mértékben érik el az említett előnyök.⁴

Napjainkban az eddig elért eredmények ellenére számos területen nem tudott kiteljesedni a belső piac. Ezekben a területeken az EU intézményei további integrációs lépéseket kezdeményeznek. Az ilyen kiemelt területek közé tartozik például a digitális egységes piac, a széttagolt tagállami adórendszerek, a pénzügyi szolgáltatások, az energia és a közlekedés elkülönült tagállami piacai, az Unióban jelenleg is egymástól néhol eltérő kereskedelmi szabályok, illetve gyakorlatok, valamint a szakmai képesítések elismerésére vonatkozó, jelenleg még túl bonyolultnak ítélt szabályok állnak fenn.⁵ Az alábbiakban a belső piac jelenlegi állapotát és szabályozási környezetének alapjait vázoljuk fel.

A belső (egységes) piac fejlődése és fogalma

A belső piac párhuzamosan fejlődött az integrációval, ez a folyamat néha megtorpant, illetve állandó átalakuláson ment keresztül. Az alábbi fejlődési fokozatok (integrációs lépcsőfokok) mentén ragadható meg leginkább ez a folyamat, amelyek utóbb egyre részletesebb kidolgozást nyertek.⁶ Elnevezését tekintve a közös piac egy korábbi fejlődési fokozatot testesít meg, míg a belső (egységes) piac egy későbbit:

1. *Szabadkereskedelmi övezetben* az egyes érintett országok egymással szemben a vámokat és egyéb mennyiségi korlátozásokat eltörlik. Emellett viszont a részt vevő államok a harmadik államokkal szemben (az övezet keretein kívül) önálló kereskedelempolitikát folytatnak, vámtarifát alkalmaznak.
2. *Vámunió* esetében az övezeten belül a részt vevő országok között a kereskedelem liberalizálttá válik, míg a harmadik (az övezet szempontjából külső) államokkal szemben közös kereskedelempolitikát folytatnak, és közös külső vámokat alkalmaznak.
3. A *közös piac* keretében a vámunióhoz képest már biztosítják az áruk, a munkaerő, a szolgáltatások, valamint a tőke szabad mozgását/áramlását.
4. A közös piac teljes és következetes megvalósítása vezet el a *belső (egységes) piac* megvalósításáig, amelynek keretei között a nem vámjellegű (egyéb) korlátozásokat is felszámolják.

⁴ Markus Schröder: Art. 26 AEUV. In Rudolf Streinz (szerk.): *EUV/AEUV Kommentar*. München, Beck, 2018. 1–47. 45. pont.

⁵ Európai Bizottság: *Egységes piac*. Luxembourg, Az Európai Unió Kiadóhivatala. 2020. október 28.

⁶ Az egyes fokozatok (integrációs lépcsőfokok) kidolgozása eredetileg Balassa nevéhez kapcsolható, ugyanakkor az egységes piac lépcsőfoka ebben még nem szerepelt. Balassa Béla: *The Theory of Economic Integration*. London, Allen & Unwin, 1961. 2. Az integrációs lépcsőfokok jelenkori értékeléséről és elemzéséről lásd Halmi Péter: *Mélyintegráció – A Gazdasági és Monetáris Unió ökonómiaja*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 2020a. 20–23. Az integrációs lépcsőfokok (regionális gazdasági integrációk formák) értékeléséről összefoglaló jelleggel lásd Szijártó Norbert: *Az optimális valutaövezet elméletek és a Gazdasági és Monetáris Unió működése*. PhD-értékezés. Budapest, Budapesti Corvinus Egyetem, 2018. 16.; Kollárik Ferenc: *Hogyan módosítják a nemzetközi kereskedelmi és gazdasági integrációk a gazdasági folyamatokat?* In Nagy Sándor Gyula – Kutasi Gábor (szerk.): *Gazdaságdiplomácia*. Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó – Akadémiai Kiadó, 2020. 64.

5. A gazdasági unió keretein belül már megtörténik az egyes érintett államok nemzeti gazdaságpolitikájának is a harmonizációja és összehangolása. E fejlődési fokozatnak már része az egységes valuta és a monetáris unió megvalósítása is.
6. Teljes gazdasági integráció már feltételezi a monetáris, a fiskális és a szociális politikák egységesítését.

Az 1950-es évek második felében az EGK Szerződés fektette le a tagállamok közötti közös piac létrehozásának alapjait. A bemutatott fejlődési fokozatok (integrációs lépcsőfokok) szempontjából 1968-ra a vámunió kiépítése megtörtént, utóbb kiemelkedő jelentőségű ítéletek születtek az Európai Bíróságon (a Lisszaboni Szerződés hatálybalépése előtt az Európai Közösségek Bírósága, utána Európai Unió Bírósága, röviden EUB) a tagállami korlátozások eltörlése és kiküszöbölése érdekében.

Az 1980-as évekre egyértelművé vált, hogy szükséges a továbbra is fennálló tagállami, nem vámjellegű korlátozások kiküszöbölése, a nemzetközi piacon való versenyképességük fokozásához az európai piaci szereplők megerősítése.⁷ Ennek a politikai célnak a Szerződésekben szabályozott alapját az 1986-os Egységes Európai Okmány adta. Utóbbi alapvető fontosságú, mivel módosította az intézményi döntéshozatalt, túllépett a korábbi évek megrekedt integrációs keretein.⁸ A belső (egységes) piac fogalma alatt belső határok nélküli térségről rendelkezik az Egységes Európai Okmány, ahol a négy alapszabadság (az áruk, a személyek, a szolgáltatások, valamint a tőke szabad mozgása) biztosított. Emellett már a közös vámtarifa, a tőke szabad mozgása, a szolgáltatások szabad mozgása területén bevezette a minősített többségi szavazást, valamint jelentős közösségi hatáskörbővítést valósított meg⁹ – miközben számos intézkedéssel előirányozták az egységes piac 1992. december 31-ig történő megvalósítását.¹⁰ Az 1992-es Maastrichti Szerződés adta az alapját a gazdasági és monetáris unió kialakításának, valamint az „egy piac – egy valuta” elvének megfelelően az euró későbbi bevezetésének.¹¹

A 2007-es Lisszaboni Szerződéssel megjelenő EUMSz 26. cikk (2) bekezdése szerint a belső piac egy olyan, *belső határok nélküli térség, amelyben a Szerződések rendelkezéseivel összhangban biztosított az áruk, a személyek, a szolgáltatások és a tőke szabad mozgása.*¹² E definíciónak megfelelően a belső piac meghatározó eleme az Egységes Európai Okmány által bevezetett belső határok nélküli térség – amely jogi és egyúttal területi keretként¹³ szolgál a négy alapszabadság megvalósulásához. A belső piac joga ugyanakkor sokkal tágabb a Szerződések egyes rendel-

⁷ Desmond Dinan: European Integration: From the Common Market to the Single Market. In Klaus Larres (szerk.): *A Companion to Europe since 1945*. Oxford, Blackwell, 2009. 144–148.

⁸ Dinan (2009): i. m. 146–148.

⁹ Egységes Európai Okmány (1987. július 1.).

¹⁰ Christopher Flockton: Economic Integration since Maastricht. In Klaus Larres (szerk.): *A Companion to Europe since 1945*. Oxford, Blackwell, 2009. 272–276.

¹¹ Szegedi László: A Gazdasági és Monetáris Unió intézményrendszere. In Bóka János – Gombos Katalin – Szegedi László (szerk.): *Az Európai Unió intézményrendszere*. Budapest, Dialóg Campus, 2019. 97–99.; Flockton (2009): i. m. 286–301.

¹² Szerződés az Európai Unió működéséről (EUMSz).

¹³ Az EGT-megállapodás a tagállamoknál tágabb körre terjesztette ki a négy alapszabadság érvényesülését, valamint bizonyos vonatkozásokban a verseny- és az állami támogatások jogának szabályozását is. Megállapodás az Európai Gazdasági Térségről (EGT-megállapodás).

kezéseinél – annak áttekintése az egyes elsődleges és másodlagos uniós jogforrások, valamint az Európai Unió Bíróságának esetjogi megállapításai mentén lehetséges.

A belső (közös) piac szabályozása és joga

A közös, majd belső piac kialakítása, a megfelelő keretek biztosítása eltérő időszakokban eltérő intenzitású és jellegű szabályozást követelt meg. Az uniós jogforrások rendszerében az elsődleges jogforrásokat alapvetően a Szerződések, míg a másodlagos jogforrásokat az uniós intézmények által elfogadott uniós jogi aktusok képezik. Emellett ki kell emelni az EUB szerepét is, amelynek ítéltetése biztosítja az uniós jog egységes alkalmazását, értelmezését, egyúttal az uniós jogi követelmények kikényszerítését. Ez az alkalmazási, értelmezési és kikényszerítési folyamat állandó jelleggel zajlik, amelynek keretében olyan jelentőségű generális követelményeket is kidolgoztak a belső piac jogára vonatkozóan, mint a diszkrimináció tilalma és az egyenlő bánásmód elve.¹⁴

A piaci folyamatok szabályozása kétarcú folyamatot jelent. Ennek megfelelően a *negatív integráció* jelenti a létrejött piaci térségben a felesleges akadályok és korlátozások kiiktatását, valamint ilyen akadályok és rendelkezések leépítését.¹⁵ Különösen az integráció kezdeti évtizedeiben kiemelkedő fontosságú szerepe volt az EUB-nak a négy alapszabadság értelmezésében, a megengedhető és nem megengedhető korlátozások lefektetésében.

A *pozitív integráció* elkerülhetetlen volt, amely kiegészítette az EUB említett tevékenységét. Ennek okán a belső piac jogához hozzátartoznak azok az alapvetően másodlagos harmonizációs uniós jogszabályok is, amelyek az alapszabadságok korlátozásait megszüntették, vagy az indokolt tagállami korlátozásokat közelítő, illetve egységesítő szabályokat fektették és fektetik le.¹⁶

Az uniós szabályozási technikák kialakulásában meghatározó szerepe volt a közös, majd belső piac létrejöttének.¹⁷ Blutman csoportosítását és meghatározását alapul véve a leglényegesebb technikák a jogegységesítés, a jogközelítés, a kölcsönös elismerés elve, a koordinációs-kiegészítő szabályozás, végül az uniós szintű tevékenység szabályozása. A belső (egységes) piac szempontjából az alábbi technikák a leglényegesebbek:

1. A *jogegységesítés* a jogharmonizáció legteljesebb formája, amikor a szabályozási kérdést az uniós jogszabály teljeskörűen szabályozza, ebben az esetben külön belső jogszabályok nem érvényesülhetnek, azokat hatályon kívül kell helyezni.
2. A *jogközelítés* esetén, amely a jogharmonizáció lazább formája, az unió egy keretszabállyal csak a szabályozás egyes sarokpontjait, korlátait tűzi ki, a fogalmakat tisztázza, aztán e kereteken belül a tagállam saját maga állapítja meg a szabályokat.
3. A *kölcsönös elismerés* keretében az uniós szabályozás különösebb tartalmi kikötés nélkül csak azt írja elő, hogy a tagállamok egymás szabályait kötelesek elismerni.¹⁸

¹⁴ Gombos (2019): i. m. 228–231.

¹⁵ Jan Tinbergen: *International Economic Integration*. Amsterdam, Elsevier, 1965. 77.

¹⁶ Blutman László: *Az Európai Unió joga a gyakorlatban*. Budapest, HVG-ORAC, 2013. 650.; Tinbergen (1965): i. m. 78.

¹⁷ A Szerződések által biztosított jogalapok szempontjából elkülöníthető az EUMSZ 114. cikke és 115. cikke. Míg az előbbi bármely intézkedés elfogadására biztosít jogalapot a belső piaci területen rendes jogalkotási eljárás keretében, az utóbbi tágabb (a belső piacot közvetlenül érintő) szabályozási területeken ad felhatalmazást irányelvek elfogadására a Tanácsnak egyhangú szavazás mellett.

¹⁸ Blutman (2013): i. m. 276.

Számos gyakorlati példa is igazolja, hogy a közös, majd belső piac kialakítása során összehangolt tagállami jogi szttenderdek a közös európai érdek megvalósítása mellett üzleti esélyt is jelenthetnek az akár relatíve kis méretű tagállamok számára, amennyiben saját sikeres technológiai vagy egyéb innovációjukat más tagállamok átveszik, és ezáltal az érintett tagállamban élő szakemberek, illetve vállalatok a tudásukat, tapasztalatukat értékesíthetik a belső piacon. Magyarország a közelmúltban például a légi forgalom területén ért el ilyen sikert a Bizottság 716/2014/EU végrehajtási rendelet¹⁹ 2022. január 1-jén hatályba lépő azon rendelkezésére készülve, miszerint a szabad légtérhasználat, azaz a *free route* kötelező lesz az Unióban a légi navigációs szervezetek számára. Ugyanis 2015. február 5-től elsőként a magyar légi forgalmat irányító HungaroControl vezette be a szabad légtérhasználat leghatékonyabb verzióját a *Hungarian Free Route* (HUFRA) rendszer implementálásával, amely magyar rendszert az EUROCONTROL szakértői is követendő példának tekintenek, ami végső soron külföldi piacot jelent a Magyarországon kidolgozott megoldások számára,²⁰ és versenyelőny is lehet a Magyarországon működő légitársaságoknak is, hiszen már most olyan szabályozási keretekben működnek, amelyek az egész belső piacon kötelezők lesznek.²¹

Tekintettel a bemutatott jogfejlődési tendenciákra és terjedelmi okokra, a következő alfejezetben a belső (egységes) piac szabályozásának csak a legfontosabb elemeit tekintjük át az egyes alapszabadságokat sorra véve.

A belső (egységes) piac szabályozása napjainkban

A Lisszaboni Szerződés hatálybalépését követően az EUMSZ 26–81. cikkei tartalmazzák a belső piaccal összefüggő egyes rendelkezéseket, a belső piac jogalapjait, és célkitűzései kapcsán az EUMSZ 4. cikke (2) bekezdésének a) pontja, valamint a 26., 27., 114. és 115. cikkei is relevánsak.

Az EUMSZ 26. cikke alapján az európai integráció motorjaként működő belső (egységes) piac²² az alapszabadságokra épül. A belső (egységes) piac biztosítja az áruk, a személyek, a szolgáltatások, a tőke szabad mozgását,²³ így az uniós polgárok szabadon élhetnek, dolgozhatnak, tanulhatnak és vállalkozhatnak.²⁴

¹⁹ A Bizottság 716/2014/EU végrehajtási rendelete (2014. június 27.) az európai légiforgalmi szolgáltatási főterv végrehajtását támogató kísérleti közös projekt létrehozásáról.

²⁰ HungaroControl Magyar Légiforgalmi Szolgálat Zrt.: *Európában elsőként a HungaroControl vezeti be a szabad légtérhasználat leghatékonyabb verzióját*. 2015.

²¹ Lásd e tekintetben kifejezetten a Wizzair vállalat kapcsán Eurocontrol: *LSSIP 2019 – Hungary Local Single Sky Implementation* (2020. április 14.). 54.

²² A közös piac, illetve egységes belső piac fogalmak azonos jelentése tekintetében lásd Várnay Ernő – Papp Mónika: *Az Európai Unió joga*. Budapest, KJK–Kerszöv, 2005. 427. A közös piac történelmi kialakulását az Európai Gazdasági Közösség keretében lefektetett alapoktól kiindulva ismerteti Gombos (2019): i. m. 223–227.

²³ Az áruk és szolgáltatások szabadságának egy sajátos területével kapcsolatban lásd Strihó Krisztina: *Az elektronikus kereskedelem – a kereskedelem digitalizációjának alapvetései*. Budapest, Wolters Kluwer, 2020. 3.2. alpont (A belső piac és az elektronikus kereskedelem).

²⁴ Eberhard Grabitz – Meinhard Hilf – Martin Nettesheim: *Das Recht der Europäischen Union*. München, C.H. Beck, 2020. 40. pont.

A tagállamok számos intézkedéssel akadályozhatják az uniós tagállamok közötti kereskedelmet, így az alapszabadságok rendelkezéseit is az elképzelhető tagállami korlátozó intézkedéseket szem előtt tartva alkották meg. Ugyanakkor az általános tényállásként megfogalmazott alapszabadságok természetéből következik az is, hogy számos részletkérdésre csak a bírói jogértelmezés ad választ. Az alábbiakban ezért egyenként ismertetjük az alapszabadságok elsődleges, valamint másodlagos jog szerinti tartalmát, és – a teljesség igénye nélkül – bemutatunk néhány olyan EUB-döntést, amelyek alapján jól érzékeltethető az EUB által betöltött szerep.

1. Az *árúk szabad mozgása* szempontjából a legkézenfekvőbb tagállami eszköz a vám, amely megdrágíthatja a külföldi árut a belföldi piacon. Az EUMSZ 28. és 30. cikkei ennek megfelelően tiltják a belső határokon a vámok és az azzal azonos hatású díjak alkalmazását (részletesen lásd a vámpolitikáról szóló fejezetet). A kvótákkal eszközölt mennyiségi korlátozás is akadályozhatja a behozatalt, és ezenfelül lehet számos olyan tagállami (belső) jogszabályi rendelkezés, amelynek hasonló hatása van, és ezáltal mennyiségi korlátozásnak minősül. Az EUMSZ 34–36. cikkei e kereskedelmi akadály kiküszöbölését szolgálják. Abban a kérdésben, hogy pontosan mi minősül árunak, az EUB korán világossá tette, hogy a közösségi jogot funkcionális szempontból kell értelmezni, a közösségi jogalkotói szándékot szem előtt tartva, így a tagállami előírások nem gyakorolhatnak hatást a közösségi jogértelmezés folyamatában. A 7/68 sz. ügyben (Bizottság kontra Olaszország)²⁵ 1968-ban hozott döntésben például az volt a kérdés, hogy az olasz törvényekkel az országból kivitt művészeti, régészeti, néprajzi és történelmi értékkel bíró dolgokra kivetett adókra alkalmazható-e az áruk szabad mozgására vonatkozó tilalom. Az olasz hatóságok egyik érve az volt, hogy a törvény hatálya alá eső dolgok nem minősülnek árunak, ugyanis nem fogyasztási javak a szó hagyományos értelmében. Az EUB kifejtette, hogy az áruk szabad mozgása, illetve a vámok tilalma azt a célt szolgálja, hogy az áru-csereforgalom egészére kiterjedjenek, így „áru” alatt a pénzben értékelhető bármely termékeket kell érteni, amelyek általában alkalmasak arra, hogy kereskedelmi ügyletek tárgyát képezzék.²⁶ Emellett az EUMSZ 107–109. cikkei orvosolják a közös piacot veszélyeztető állami támogatások okozta problémákat, avagy az alapszabadságokkal létrehozott belső piac torzításának veszélyét (részletesen lásd a versenypolitikát bemutató fejezetben).
2. *Munkavállalók (majd uniós polgár) szabad mozgása (és tartózkodása)* tekintetében az EUMSZ 45. cikke tartalmazza a leglényegesebb szabályokat. A munkavállaló fogalmat objektív kritériumok szerint kell meghatározni funkcionális szempontból, a tagállami jogszabályoktól függetlenül az érintett személyek jogainak és kötelességeinek tekintetében. A munkaviszony értelmezésében az mérvado, hogy valamely személy meghatározott ideig, más javára és irányítása alatt, díjazás ellenében feladatellátást végez.²⁷ A munkavállalók szabad mozgásával kapcsolatban számos jogértelmezési kérdés merülhet fel, például abban a tekintetben, hogy a részmunkaidő, a jövedelem nagysága,²⁸ a munkaviszony rövid

²⁵ A Bíróság 1968. december 10-i ítélete. Az Európai Közösségek Bizottsága kontra Olasz Köztársaság. 7-68. sz. ügy. ECLI:EU:C:1968:51.

²⁶ A Bíróság 1968. december 10-i ítélete. Az Európai Közösségek Bizottsága kontra Olasz Köztársaság. 7-68. sz. ügy. ECLI:EU:C:1968:51. 642.

²⁷ A Bíróság 1982. március 23-i ítélete. D.M. Levin kontra Staatssecretaris van Justitie. 53/81. sz. ügy. ECLI:EU:C:1982:105.

²⁸ A Bíróság 1986. június 3-i ítélete. R. H. Kempf kontra Staatssecretaris van Justitie. 139/85. sz. ügy. ECLI:EU:C:1986:223.

ideje,²⁹ a munkáltató által gyakorolt irányítás mivolta³⁰ befolyásolja-e a munkavállaló közösségi, később uniós jogi értelemben vett fogalmát.

Az EUB ezekben az ügyekben is a már fentiekben ismertetett funkcionális jogértelmezést alkalmazta, és alapvetően arra fektette a hangsúlyt, hogy tényleges munkaviszonyról van-e szó az adott esetben. Így például hiányzó munkáltatói irányítás esetében munkaviszony fennállása nem állapítható meg, míg a jövedelem akár csekély mértéke, vagy a kismértékű részmunkaidő nem kérdőjelezi meg a munkajogviszony meglétét.

A munkavállalók tekintetében elrendelt diszkriminációs tilalmat a másodlagos jog részletezi, és egyre szélesebb körű keretrendszerként fektet le a munkaerőpiacot érintő számos területen. Emellett a Maastrichti Szerződés a szabad mozgás és tartózkodás jogát tágabb személyi körre kiterjesztve az uniós polgár jogaként ismerte el. Az Európai Parlament és a Tanács 2004/38/EK irányelve (2004. április 29.)³¹ határozza meg, hogy az uniós polgárok a szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jogukat milyen módon gyakorolhatják. Az Európai Parlament és a Tanács 492/2011/EU rendelete (2011. április 5.) a munkavállalók unión belüli szabad mozgásáról már az első bekezdésében elrendeli, hogy a tagállamok állampolgárainak, lakóhelyükre való tekintet nélkül, joguk van ahhoz, hogy egy másik tagállam területén munkát vállaljanak, és munkát végezzenek az adott tagállam állampolgárainak foglalkoztatását szabályozó törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezéseknek megfelelően. E jogok gyakorlása során nemcsak a nyílt, hanem a rejtett megkülönböztetés is tilos, ahogy az alapszabadságok alkalmazási körében általában.³²

3. *A letelepedés és a szolgáltatásnyújtás szabadsága* révén biztosított a határon átvélt szolgáltatások nyújtása, illetve a szolgáltatások szabad igénybevétele a fogyasztók részéről. A szolgáltatásnyújtás szabadsága tekintetében az EUMSz 57. cikke elrendeli, hogy szolgáltatásnak minősül a rendszerint díjazás ellenében nyújtott szolgáltatás, amennyiben nem tartozik az áruk, a tőke és a személyek szabad mozgására vonatkozó rendelkezések hatálya alá. Így e két alapszabadság nem azonos, hanem egymást kiegészítő területek.³³ A gazdasági tevékenység végzése érdekében történő letelepedés szabadságának lényegét képezi a külföldiekkel szemben történő hátrányos megkülönböztetés tilalma, így az EUMSz 49. cikk a fogadó állam állampolgáraival azonos feltételek biztosítását írja elő. A letelepedés jogával élők szakmai képzésének elismerése kiemelt fontosságú terület,

²⁹ A Bíróság 1992. február 26-i ítélete. V. J. M. Raulin kontra Minister van Onderwijs en Wetenschappen. C-357/89 sz. ügy. ECLI:EU:C:1992:87.

³⁰ A Bíróság 1996. június 27-i ítélete. P. H. Asscher kontra Staatssecretaris van Financiën. C-107/94 sz. ügy. ECLI:EU:C:1996:251.

³¹ Az Európai Parlament és a Tanács 2004/38/EK irányelve (2004. április 29.) az Unió polgárainak és családtagjaiknak a tagállamok területén történő szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jogáról, valamint az 1612/68/EGK rendelet módosításáról, továbbá a 64/221/EGK, a 68/360/EGK, a 72/194/EGK, a 73/148/EGK, a 75/34/EGK, a 75/35/EGK, a 90/364/EGK, a 90/365/EGK és a 93/96/EGK irányelv hatályon kívül helyezéséről.

³² A Bíróság 1993. augusztus 2-i ítélete. Pilar Allué és Carmel Mary Coonan és társai kontra Università degli studi di Venezia és Università degli studi di Parma. C-259/91, C-331/91 és C-332/91 sz. egyesített ügyek. ECLI:EU:C:1993:333.

³³ A két alapszabadság közötti viszony, illetve az elhatárolás tekintetében lásd A Bíróság 1986. december 4-i ítélete. Bizottság kontra Németország. 205/84 sz. ügy. ECLI:EU:C:1986:463; A Bíróság 1995. november 30-i ítélete. Reinhard Gebhard kontra Consiglio dell'Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano. C-55/94sz. ügy. ECLI:EU:C:1995:411.

amelyet az Európai Parlament és a Tanács 2005/36/EK irányelve (2005. szeptember 7.) a szakmai képesítések elismeréséről külön szabályoz. Végül az áruk szabad mozgásához hasonlóan a letelepedés és a szolgáltatásnyújtás szabadsága tekintetében is jelentős szerepe van az EUMSZ 107–109. cikkei értelmében vett állami támogatások szabályozásának, avagy az alapszabadságok által létrehozott belső piac torzulások elleni védelmének.³⁴

A letelepedés és szolgáltatás szabadságai egymástól történő elhatárolása gyakran kérdéses lehet, így az EUB-nak hamar ki kellett jelölnie az elhatárolás szempontjait.³⁵ A Gebhard-ügyben³⁶ kifejtette, hogy a szolgáltatásnyújtásra vonatkozó fejezet rendelkezései annyiban másodlagosak a letelepedésre vonatkozó fejezet rendelkezéseihez képest, amennyiben egyrészt az akkori szerződés 59. cikk (jelenleg az EUMSZ 56. cikke) első bekezdésének megfogalmazása azt feltételezi, hogy a szolgáltatás nyújtója és a szolgáltatás igénybevevője két különböző tagállamban „letelepedett”, másrészt pedig a 60. cikk (jelenleg EUMSZ 57. cikk) első bekezdése úgy rendelkezik, hogy a szolgáltatásnyújtásra vonatkozó rendelkezések csak akkor alkalmazhatók, ha a letelepedésre vonatkozó rendelkezések nem alkalmazandók. A két alapszabadság szempontjából tehát szolgáltatást egy tagállam területén olyan vállalkozás nyújt, amelynek másik tagállamban van a székhelye, illetve telephelye, a szolgáltatásnyújtás helyén viszont nincs. Amennyiben már rendelkezik telephellyel, leányvállalattal, úgy a letelepedés jogára vonatkozó szabályokat kell rá alkalmazni.

4. Az EUMSZ 63. cikke rendelkezik a *tőke szabad mozgásáról*. Ezen alapszabadság részleteit a Tanács 88/361/EGK irányelve (1988. június 24.) szabályozza. Ez felöleli a tőke szabad mozgását a közvetlen befektetésektől kezdve a pénzüpi műveleteken, a biztosítási szerződésekkel kapcsolatos átutalásokon keresztül az általánosan fogalmazott „egyéb tőkemozgások” területéig, így kitér a tőkemozgások számos fajtájára. A tőkemozgás fogalmát tágan kell értelmezni, és a tagállamoknak az EUMSZ 63. cikke alapján nem szabad korlátozásokat bevezetni belső jogukban és joggyakorlatukban.³⁷

Tekintettel arra, hogy stratégiai szempontból jelentős vállalatokban vagy gazdasági ágazatokban hagyományosan megjelennek a tagállamok résztulajdonosként, illetve gazdasági szereplőként, nem meglepő, hogy konfliktusok alakultak ki az uniós jog szabad tőkemozgásra vonatkozó előírásaival. Így az úgynevezett „aranyrészvény” szabálya szemben állhat az uniós joggal, avagy az államnak speciális jogokat biztosító egyedi részvények létesítése a nemzeti jog keretein belül.³⁸

³⁴ E terület tekintetében lásd Szirbik Miklós: Az európai állami támogatási szabályok új rendszere. *Állami Támogatások Joga*, (2015), 6. 45–62.

³⁵ Kozák Kornélia: Die Abgrenzung zwischen der Niederlassungsfreiheit und dem freien Dienstleistungsverkehr. In Oliver Diggelman – Ulrich Hufeld – Stephan Kirste – Peter-Christian Müller-Graff – Christian Schubel (szerk.): *Jahrbuch für Vergleichende Staats- und Rechtswissenschaften*. III. Budapest, Fakultät für Vergleichende Staats- und Rechtswissenschaften der Andrassy Gyula Universität, 2013. 135–158.

³⁶ A Bíróság 1995. november 30-i ítélete. Reinhard Gebhard kontra Consiglio dell'Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano. C-55/94sz. ügy. ECLI:EU:C:1995:411.

³⁷ Avagy a diszkriminációs tilalom mellett e területen is érvényesül az általános korlátozás tilalma. Lásd például A Bíróság 2003. május 13-i ítélete. Az Európai Közösségek Bizottsága kontra Spanyolország, C-463/00. sz. ügy. ECLI:EU:C:2003:272.

³⁸ A Bíróság 2003. május 13-i ítélete. Az Európai Közösségek Bizottsága kontra Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királysága. C-98/01. sz. ügy. ECLI:EU:C:2003:273; A Bíróság 2006. szeptember 28-i ítélete. Az Európai Közösségek Bizottsága kontra Holland Királyság. C-282/04. és C-283/04. sz.

Az alapszabadságok a tagállamok részéről szűk keretek között *korlátozhatók* például az EUMSZ 36. cikk, 45. cikk (3) bek., 52. (1) bek., 62., 64., 65. cikkei alapján. Ezenfelül az EUB ítélkezési gyakorlata értelmében bármely alapszabadság korlátozása indokoltnak tekinthető – úgynevezett *immanens korlátok* –, ha annak közérdeken alapuló kényszerítő oka van, és amennyiben a tagállami intézkedés megfelel az általa kitűzött cél elérésének biztosítására, továbbá nem lép túl az annak eléréséhez szükséges mértéken (úgynevezett szükségességi és arányossági teszt).³⁹

Alapszabadságok, a belső piac és az EUB joggyakorlata

Az EUB az akkori közös piac, valamint a közösségi (később uniós) jog hatékony érvényesülése érdekében számtalan kiemelkedően fontos esetjogi megállapítást tett. Az integráció kibontakozása a fentieknek megfelelően az alapszabadságok mentén egyrészt egy, a tagállamokkal szemben megfogalmazott diszkriminációtilalmat jelent, így más tagállamból származó árut, szolgáltatást, munkaerőt (személyek mozgását), tőkét érintő hátrányos megkülönböztetés tilalmát, másfelől viszont e diszkriminációtilalom az EUB joggyakorlatában fokozatosan kibővült egy általános korlátozási tilalommá. Ennek kapcsán térnénk ki egyes – eredetileg⁴⁰ – az áruk szabad mozgásával kapcsolatos esetjogi megállapításokra, amelyek általánosan érzékeltetik a bírói jogfejlesztés fontosságát.

Az EUB Dassonville-ügyben hozott döntése szerint az áruforgalommal kapcsolatban a mennyiségi korlátozással azonos hatású intézkedésnek minősül minden olyan, a tagállamok által alkotott, kereskedelemre vonatkozó szabály, amely alkalmas arra, hogy közvetlenül vagy közvetve,

egyesített ügyek, ECLI:EU:C:2006:608. „A Holland Királyság – azáltal, hogy a KPN NV és a TPG NV alapszabályában fenntartott bizonyos rendelkezéseket, amelyek szerint e társaságok alaptőkéje olyan, a holland állam birtokában levő különleges részvényt foglal magában, amely az említett társaságok szervei egyes általános ügyviteli döntéseinek jóváhagyására vonatkozólag olyan különleges jogokat biztosít a holland államnak, amelyek nem korlátozódnak azon esetekre, amikor ezen állam beavatkozása a Bíróság által elismert, közérdeken alapuló kényszerítő okok miatt, a TPG NV esetében pedig különösen az egyetemes postai szolgáltatás fenntartásának biztosításához szükséges – nem teljesítette az EK 56. cikk (1) bekezdéséből eredő kötelezettségeit.”

³⁹ Lásd többek között az A Bíróság 1997. június 5-i ítélete. Syndesmos ton en Elladi Touristikon kai Taxi-diotikon Grafeion kontra Ypourgos Ergasias. C-398/95. sz. ügy. ECLI:EU:C:1997:28221. pont; A Bíróság 1998. október 28-i ítélete. Arbeitsgemeinschaft Deutscher Rundfunkanstalten (ARD) kontra PRO Sieben Media AG, C-6/98. sz. ügy. ECLI:EU:C:1999:532, 50. és 51. pontok.

⁴⁰ Az EUB a jelen fejezetben ismertetett, az áruk szabad forgalma tekintetében kifejlesztett, úgynevezett Dassonville-formulát, illetve annak későbbi kiegészítéseit (például Keck-formula) hasonló tartalmakkal a szolgáltatásnyújtás szabadságára (A Bíróság 1991. július 25-i ítélete. Manfred Säger kontra Dennemeyer & Co. Ltd. C-76/90 sz. ügy. ECLI:EU:C:1991:331), letelepedés szabadságára (A Bíróság 2002. január 15-i ítélete. Az Európai Közöségek Bizottsága kontra Olasz Köztársaság. C-439/99 sz. ügy. ECLI:EU:C:2002:14), tőke szabad áramlására (A Bíróság 2002. június 4-i ítélete. Az Európai Közöségek Bizottsága kontra Portugál Köztársaság. C-367/98 sz. ügy. ECLI:EU:C:2002:326), illetve a munkaerő szabad mozgására (A Bíróság 1995. december 15-i ítélete. Union royale belge des sociétés de football association ASBL kontra Jean-Marc Bosman, Royal club liégeois SA kontra Jean-Marc Bosman és társai és Union des associations européennes de football [UEFA] kontra Jean-Marc Bosman. C-415/93 sz. ügy. ECLI:EU:C:1995:463) is kiterjesztette, így a jelen fejezetben tárgyalt ítélkezési gyakorlat az összes alapszabadság értelmezésére érvényes, lényeges pontosítást képvisel.

ténylegesen vagy eshetőlegesen akadályozza a Közösségen belüli kereskedelmet (ügynevezett Dassonville-formula).⁴¹ Az alapszabadságokból levezetett általános korlátozási tilalom lehetővé tette bármilyen tagállami protekcionista intézkedés (akár szándékos vagy sem) közösségi, később uniós jogi vizsgálatát, ezenfelül fokozta a tagállamok jogharmonizációra irányuló hajlandóságát. Utóbbi folyamatban jelentős szerepet játszott az EUB Cassis de Dijon-ügyben hozott döntése, amely alapján, amennyiben egy terméket jogszerűen állítanak elő és forgalmaznak egy tagállamban, úgy ezt a terméket az akkori közös piac egész területén szabadon forgalmazhatónak kell tekinteni (ügynevezett kölcsönös elismerés elve).⁴²

Az EUB a szintén mérőföldkőnek számító Keck-ügyben⁴³ hozott döntésével valamennyire leszűkítette a korlátozásokkal azonos hatású intézkedések tilalmának Dassonville-formula (valamint a kölcsönös elismerés elve) által kifejezetten tágra szabott fogalmát. Utóbbi döntésével ugyanis megállapította, hogy a termékek értékesítési körülményeire vonatkozó, megkülönböztetés nélkül alkalmazandó korlátozó előírások nem tartoznak az azonos hatású intézkedéseket érintő tilalom tényállása alá. Ezt a konkretizálást úgy lehet összefoglalni, hogy míg a termékek közvetlen mivoltát (minőségét) érintő szabályokat (például italok alkoholtartalma) a tagállamok kötelesek kölcsönösen elismerni (Cassis), addig a termék értékesítésének általános, a termék mivoltától független tagállami szabályai (például vasárnapi boltzár) nem tartoznak az uniós jog azonos hatású intézkedések értelmében vett tilalma alá (Keck). Az EUB arra is rámutatott, hogy a Keck-formula csak akkor alkalmazható, amennyiben a vizsgált nemzeti jogszabályok minden olyan érintett gazdasági szereplőre vonatkoznak, akik az adott állam területén tevékenykednek, és amennyiben mind jogilag, mind ténylegesen ugyanúgy érintik a nemzeti termékek és a más tagállamokból származó termékek forgalmazását, vagyis az értékesítés egyes módjait korlátozó vagy megtiltó nemzeti jogszabályoknak nem lehet diszkriminatív hatása.

Az EUB fenti példákkal csak tömören ismertetett joggyakorlata tekintetében általánosan elismert a hazai és a nemzetközi szakirodalomban, hogy a közös, majd belső piac napjainkban elért látványos integrációs szintje az uniós bíraskodás nélkül nem lett volna megvalósítható.⁴⁴

A belső piac jövője

A belső piac jövőjét meghatározó egyes tényezők összetett rendszert alkotnak, amelyek kihatnak az Európai Unió egészének jövőjére is. Az európai növekedési fordulat egyik kulcsa a belső piac

⁴¹ Lásd A Bíróság 1974. július 11-i ítélete. Procureur du Roi kontra Benoît és Gustave Dassonville. 8/74. sz. ügy. ECLI:EU:C:1974:82 és az A Bíróság 2005. november 15-i ítélete. Az Európai Közösségek Bizottsága kontra Osztrák Köztársaság. C-320/03. sz. ügy. ECLI:EU:C:2005:684 63–67. pontját.

A jogesetet részletesen ismertetik: Dienes-Oehm Egon – Erdős István – Király Miklós – Martonyi János – Somssich Réka – Szabados Tamás: *Az Európai Unió gazdasági joga I. A belső piac és a közös kereskedelempolitika*. Budapest, ELTE Eötvös, 2014. II. 4. pont: A mennyiségi korlátozások eltörlése.

⁴² A Bíróság 1979. február 20-i ítélete. Rewe-Zentral AG kontra Bundesmonopolverwaltung für Branntwein. 120/78 sz. ügy, ECLI:EU:C:1979:42, 14. pont.

⁴³ A Bíróság 1993. november 24-i ítélete. Bernard Keck és Daniel Mithouard elleni büntetőeljárás. C-267/91 és C-268/91 sz. egyesített ügyek, ECLI:EU:C:1993:905, 16–17. pont.

⁴⁴ Benedikt Kaufmann: *Die Struktur der europäischen Grundfreiheiten – Konvergenz oder Divergenz? Würzburger Online-Schriften zum Europarecht*, (2015), 5. 15.

és különböző szerkezeti reformok.⁴⁵ A Bizottság már a brexit utáni lehetséges uniós fejlődési utakat (szcenáriókat) vizsgáló fehér könyvében is kiemelten foglalkozott a belső piaccal – így annak lehetőségével, hogy az integrációs folyamat alapvetően csak a belső piaci vívmányokat tartsa meg, és ezen a területen fejlődjön tovább.

A 2017-ben közzétett dokumentum látszólag semlegesen mutatja be az öt lehetséges scenáriórt – ugyanakkor kitűnik, hogy pusztán a belső piac megtartását célzó fejlődési utat nem tartotta követendőnek. Ennek oka, hogy a szabad mozgás és a szolgáltatások piacán korlátozások jelennének meg, az eurózónán belüli kooperáció korlátozott lenne, míg a korábbi második és III. pillér alá tartozó területeken előtérbe kerülne a bilaterális együttműködés. Lehetséges előnyként elsősorban a (bizonyos területeken) könnyebbé váló döntéshozatalt említi a dokumentum.⁴⁶

2020 végén az EU előtt álló legnagyobb kihívások és lehetőségek, amelyek a belső piac jövője szempontjából is alapvető fontosságúak: az uniós zöld és digitális átállás (*green and digital – twin – transition*), a mesterséges intelligencia, a kiberbiztonság, végül a koronavírus miatti gazdasági helyzetből való kilábalás.

1. Az átfogó „zöld” szempontok általános fontosságának növekedése a szakpolitikai erőter átalakulásának általános jellemzője az utóbbi években. Ezzel párhuzamosan a „zöld” politikák éppen ágazati kötődésüket veszítik el egyre inkább, hiszen azok megvalósításához, különösen a klímasemlegességi célkitűzések eléréséhez valamennyi szakpolitika továbbfejlődésének is hozzá kell járulnia. Ennek sarokköve a Bizottság 2019 decemberében közzétett európai zöld megállapodása (*Green Deal*), amely keretében felvázolt cselekvési terv az erőforrások hatékony felhasználását segítené elő a tiszta, körforgásos gazdaságra való átállással. A megállapodás kiemeli, hogy az új iránymutatások könnyítsék majd meg a legszennyezőbb fosszilis tüzelőanyagok fokozatos kivonását – egyenlő versenyfeltételeket biztosítva a belső piacon.⁴⁷
2. A digitális egységes piacra⁴⁸ új esélyként tekintenek a döntéshozók a gazdaság fellendítése okán, emellett csökkenteni kívánják az adminisztratív terheket az e-kormányzat és a közszolgáltatások digitalizálásával. A legújabb kutatások szerint az áruk és szolgáltatások szabad mozgásának elve és az e területre vonatkozó jogszabályok becsült haszna évi 985 milliárd euró.⁴⁹ A Bizottság is kiemelten kezeli, hogy a digitalizáció előnyeiből az uniós polgárok részesüljenek, valamint a digitális egységes piac (*Digital Single Market*) valósuljon meg. A 2020–2030 közötti „digitális évtized” alapja a 2020 februárjában közzétett digitális csomag (*Digital Package*) az alábbi elemekkel: 1. Európa digitális jövőjének megtervezése;⁵⁰ 2. európai adatstratégia az adatok valódi egységes piacának létrehozá-

⁴⁵ Halmai Péter: *Európai gazdasági integráció*. Budapest, Dialóg Campus, 2020b. 291.

⁴⁶ European Commission: *White Paper on the Future of Europe – Reflections and scenarios for EU27 by 2025* (2017. április 26.).

⁴⁷ Európai Bizottság: *A Bizottság közleménye az európai zöld megállapodásról (Green Deal)*. COM(2019)640 végleges (2019. december 11.).

⁴⁸ A digitális egységes piaccal kapcsolatban lásd Strihó (2020): i. m. 4. pont.

⁴⁹ Európai Parlament: *A belső piac – általános elvek*. Luxembourg, 2021.

⁵⁰ Európai Bizottság: *A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – Európa digitális jövőjének megtervezése*. COM(2020)67 végleges (2020. február 19.).

sával;⁵¹ 3. szakpolitikai lehetőségek elemzése a mesterséges intelligencia jövőbeni használatáról.⁵² A Bizottság 2020 márciusában az egységes piaci szabályok végrehajtásának és érvényesítésének javítására vonatkozó hosszú távú cselekvési tervet fogadott el, amely egyéb javaslatok között a digitális fejlesztésekre is kitér,⁵³ 2020 júniusában a Tanács által elfogadott következtetések is Európa digitális jövőjének alakításával foglalkoztak. Ennek keretei között a dokumentum a hálózati összekapcsolhatósággal, a digitális értékláncokkal, az e-egészségüggyel, az adatgazdasággal, a mesterséges intelligenciával, végül a digitális platformokkal foglalkozik. Kitértek e következtetések arra is, hogy a digitális átállás a koronavírus utáni válságból való kilábalásban kritikus szerepet fog játszani.⁵⁴

3. A koronavírus utáni időszak belső piaci kihívásai is összekapcsolódnak az integráció egészének kihívásaival. A közegészségügyi klauzula alkalmazásával a tagállamok az egyes alapszabadságokat korlátozták. Ám az is egyértelmű, hogy a válság kezelésében mennyire kiemelkedő volt a belső piac szerepe az ellátási láncok működőképességének megtartása, a tőke mozgások és szolgáltatások szabad mozgásának biztosítása – még ha az uniós polgárok szabad mozgását az integráció kezdete óta nem látott mértékben korlátozták is. A vírus okozta válságból való kilábalás gyors és egyértelmű válaszokat igényel – ennek okán a négy alapszabadság maradéktalan biztosítása, a belső piac további mélyítése az említett zöld és digitális átállás mentén elengedhetetlen az integráció vívmányainak megvédéséhez.⁵⁵

Következtetések

A fokozatosan mélyülő gazdasági integráció a jelen fejezet bevezető részében ismertetett számos előny ellenére gyakori kritikával is szembesül a tagállamokban észlelhető társadalmi diskurzusokban. Gyakori félelem, hogy a helyi termelőket hogyan lehet megvédeni a közös intézkedések vélt vagy valós negatív hatásaitól, illetve a más tagállamból származó versenytársaktól, például az olcsó tömegtermék a fejlett gazdaságokból, vagy az olcsó munkaerő a kevésbé fejlett tagállamokból. Érdemes ebben a kontextusban kiemelni, hogy az integráció hosszú távú előnyei, jóléti szempontból pozitív hatásai messze túlmutatnak az esetleges nemzeti érdekek védelmére irányuló rövid távú előnyökhöz. Jó példa erre Magyarország gazdaságának egyértelmű fejlődése, termelékenységének bővülése a csatlakozás óta, de az Egyesült Királyság kilépésének következményeként fellépő munkaerőhiány, és az ellátási láncok részleges megszakadása is azt szemléltette.

⁵¹ Európai Bizottság: *A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – Európai adatstratégia*. COM(2020)66 végleges (2020. február 19.).

⁵² Európai Bizottság: *Fehér könyv a mesterséges intelligenciáról: a kiválóság és a bizalom európai megközelítése* (2020. február 19.). COM/2020/65 végleges/2.

⁵³ A dokumentum számos területet érint, például a kölcsönös elismerés elvét, a fogyasztóvédelmet, piacfelügyeletet. Lásd a részletekkel kapcsolatban: Európai Bizottság: *A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – Az egységes piaci szabályok végrehajtásának és érvényesítésének javítására vonatkozó hosszú távú cselekvési terv*. COM(2020)94 (2020. március 10.).

⁵⁴ Az Európai Unió Tanácsa: *Európa digitális jövőjének alakítása – a Tanács következtetéseket fogadott el* (2020. június 9.).

⁵⁵ Az Európai Unió Tanácsa: *Következtetések a jövőbeli, covid19-válság utáni időszak egységes piaci prioritásairól* (2020. szeptember 21.).

tik látványosan, hogy a keleti és déli tagállamokból korábban az Egyesült Királyságba beáramló munkaerő eltűnése sokkal nagyobb gondokhoz vezet, mint az említett munkaerő jelenléte által okozott vélt hátrányok a helyi gazdaságban. Az említett alapszabadságok egyszerre jelentik ennek a térségnek és az integrációs vívmánynak a magját és a megvalósításuk keretrendszerét is. A fentiekben összefoglalt eddigi fejlődések kifejezetten látványosak, ha belegondolunk, hogy az 1950-es években elindult európai integráció előtt néhány évvel Európa népei még háborúban álltak egymással. Ugyanakkor a fenti látványos eredmények ellenére számos új kihívás előtt is áll az Európai Unió és a belső (egységes) piac is, amelyek egyúttal lehetőséget is rejtenek magukban.

Az uniós szakpolitikák átalakulása tagadhatatlan, amely visszahat a belső piac egészére. Az uniós szinten megfogalmazott válaszok elkerülhetetlenek az egyre komplexebbé váló kihívások megjelenésekor, hiszen a lokális, regionális és nemzetállami kereteket túllépő jelenségekről van szó. A korábbi évtizedek globalizációs, majd pénzügyi és gazdasági kihívásai alapján a nemzetállami kereteken túllépő, a belső piaci keretek egészét figyelembe vevő uniós szintű szabályozás nélkülözhetetlen ahhoz, hogy Európa megfelelő válaszokat tudjon adni a 21. század hajnalának kihívásaira. A legújabb kor dilemmái, így az éghajlatváltozás, a digitális lét egyre kiterjedtebbé válása, valamint a koronavírus-válság is olyan több szakpolitikai területet átható probléma, amely a belső piac átalakításának szükségességét veti fel. Ezen tényezők ugyanis túl azon, hogy a belső piac egészére kihatnak, egyre inkább a „horizontális” szabályozási megközelítést vetik fel. Így a belső piac egy szabályozási keret is, amely az említett kihívásokhoz és a horizontális megközelítéshez való jobb alkalmazkodást is lehetővé teheti. Összességében a 2020-as években dőlhet el, hogy az uniós zöld és digitális átállás a belső piaci fejlődésének és az integrációs folyamat egészének újabb lendületet tud-e majd adni.

Felhasznált irodalom

- A Bíróság 1968. december 10-i ítélete. Az Európai Közösségek Bizottsága kontra Olasz Köztársaság. 7-68. sz. ügy. ECLI:EU:C:1968:51. Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A61968CJ0007&qid=1642254155887>
- A Bíróság 1974. július 11-i ítélete. Procureur du Roi kontra Benoît és Gustave Dassonville. 8/74. sz. ügy. ECLI:EU:C:1974:82. Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A61974CJ0008>
- A Bíróság 1979. február 20-i ítélete. Rewe-Zentral AG kontra Bundesmonopolverwaltung für Branntwein. 120/78 sz. ügy, ECLI:EU:C:1979:42. Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/?uri=CELEX:61978CJ0120>
- A Bíróság 1982. március 23-i ítélete. D.M. Levin kontra Staatssecretaris van Justitie. 53/81. sz. ügy. ECLI:EU:C:1982:105. Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/hu/TXT/?uri=CELEX:61981CJ0053>
- A Bíróság 1986. június 3-i ítélete. R. H. Kempf kontra Staatssecretaris van Justitie. 139/85. sz. ügy. ECLI:EU:C:1986:223. Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/?uri=CELEX%3A61985CJ0139>
- A Bíróság 1986. december 4-i ítélete. Bizottság kontra Németország. 205/84 sz. ügy. ECLI:EU:C:1986:463. Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A61984CJ0205>
- A Bíróság 1991. július 25-i ítélete. Manfred Säger kontra Denemeyer & Co. Ltd. C-76/90 sz. ügy. ECLI:EU:C:1991:331. Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/?uri=CELEX%3A61990CJ0076>

- A Bíróság 1992. február 26-i ítélete. V. J. M. Raulin kontra Minister van Onderwijs en Wetenschappen. C-357/89 sz. ügy. ECLI:EU:C:1992:87. Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/?uri=CELEX%3A61989CJ0357>
- A Bíróság 1993. augusztus 2-i ítélete. Pilar Allué és Carmel Mary Coonan és társai kontra Università degli studi di Venezia és Università degli studi di Parma. C-259/91, C-331/91 és C-332/91 sz. egyesített ügyek. ECLI:EU:C:1993:333. Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A61991CJ0259>
- A Bíróság 1993. november 24-i ítélete. Bernard Keck és Daniel Mithouard elleni büntetőeljárás. C-267/91 és C-268/91 sz. egyesített ügyek, ECLI:EU:C:1993:905. Online: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-267/91&language=hu>
- A Bíróság 1995. november 30-i ítélete. Reinhard Gebhard kontra Consiglio dell'Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano. C-55/94sz. ügy. ECLI:EU:C:1995:411. Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A61994CJ0055>
- A Bíróság 1995. december 15-i ítélete. Union royale belge des sociétés de football association ASBL kontra Jean-Marc Bosman, Royal club liégeois SA kontra Jean-Marc Bosman és társai és Union des associations européennes de football (UEFA) kontra Jean-Marc Bosman. C-415/93 sz. ügy. ECLI:EU:C:1995:463. Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A61993CJ0415&qid=1642257183807>
- A Bíróság 1996. június 27-i ítélete. P. H. Asscher kontra Staatssecretaris van Financiën. C-107/94 sz. ügy. ECLI:EU:C:1996:251. Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:61994CJ0107>
- A Bíróság 1997. június 5-i ítélete. Syndesmos ton en Elladi Touristikon kai Taxidiotikon Grafeion kontra Ypourgos Ergasias. C-398/95. sz. ügy. ECLI:EU:C:1997:28221. pont. Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:61995CJ0398>
- A Bíróság 1998. október 28-i ítélete. Arbeitsgemeinschaft Deutscher Rundfunkanstalten (ARD) kontra PRO Sieben Media AG, C-6/98. sz. ügy. ECLI:EU:C:1999:532.
- A Bíróság 2002. január 15-i ítélete. Az Európai Közösségek Bizottsága kontra Olasz Köztársaság. C-439/99 sz. ügy. ECLI:EU:C:2002:14. Online: <https://e-justice.europa.eu/ecli/ECLI:EU:C:2002:14>
- A Bíróság 2002. június 4-i ítélete. Az Európai Közösségek Bizottsága kontra Portugál Köztársaság. C-367/98 sz. ügy. ECLI:EU:C:2002:326. Online: <https://e-justice.europa.eu/ecli/ECLI:EU:C:2002:326>
- A Bíróság 2003. május 13-i ítélete. Az Európai Közösségek Bizottsága kontra Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királysága. C-98/01. sz. ügy. ECLI:EU:C:2003:273. Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A62001CJ0098&qid=1642265701784>
- A Bíróság 2003. május 13-i ítélete. Az Európai Közösségek Bizottsága kontra Spanyolország, C-463/00. sz. ügy. ECLI:EU:C:2003:272. Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A62000CJ0463&qid=1642265536640>
- A Bíróság 2005. november 15-i ítélete. Az Európai Közösségek Bizottsága kontra Osztrák Köztársaság. C-320/03. sz. ügy. ECLI:EU:C:2005:684. Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/hu/TXT/?uri=CELEX%3A62003CJ0320>
- A Bíróság 2006. szeptember 28-i ítélete. Az Európai Közösségek Bizottsága kontra Holland Királyság. C-282/04. és C-283/04. sz. egyesített ügyek, ECLI:EU:C:2006:608. Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A62004CJ0282>
- A Bizottság 716/2014/EU végrehajtási rendelete (2014. június 27.) az európai légiforgalmi szolgáltatási főterv végrehajtását támogató kísérleti közös projekt létrehozásáról.
- Az Európai Parlament és a Tanács 2004/38/EK irányelve (2004. április 29.) az Unió polgárainak és családtagjaiknak a tagállamok területén történő szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jogáról, valamint az 1612/68/EGK rendelet módosításáról, továbbá a 64/221/EGK, a 68/360/EGK, a 72/194/EGK,

- a 73/148/EGK, a 75/34/EGK, a 75/35/EGK, a 90/364/EGK, a 90/365/EGK és a 93/96/EGK irányelv hatályon kívül helyezéséről.
- Az Európai Unió Tanácsa: *Európa digitális jövőjének alakítása – a Tanács következtetéseket fogadott el.* (2020. június 9.). Online: www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2020/06/09/shaping-europe-s-digital-future-council-adopts-conclusions/
- Az Európai Unió Tanácsa: *Következtetések Európa digitális jövőjének az alakításáról* (2020. szeptember 21.). Online: www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2020/09/21/council-sets-priorities-for-future-single-market-policy-in-the-post-covid-19-era/
- Balassa Béla: *The Theory of Economic Integration*. London, Allen & Unwin, 1961. Online: <https://doi.org/10.1111/j.1467-6435.1961.tb02365.x>
- Blutman László: *Az Európai Unió joga a gyakorlatban*. Budapest, HVG-ORAC, 2013.
- Dienes-Oehm Egon – Erdős István – Király Miklós – Martonyi János – Somssich Réka – Szabados Tamás: *Az Európai Unió gazdasági joga I. A belső piac és a közös kereskedelempolitika*. Budapest, ELTE Eötvös, 2014.
- Dinan, Desmond: *European Integration: From the Common Market to the Single Market*. In Klaus Larres (szerk.): *A Companion to Europe since 1945*. Oxford, Blackwell, 2009. 133–150. Online: <https://doi.org/10.1002/9781444308600.ch7>
- Egységes Európai Okmány (1987. július 1.). Online: www.europarl.europa.eu/about-parliament/hu/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/single-european-act
- Eurocontrol: *LSSIP 2019 – Hungary Local Single Sky Implementation* (2020. április 14.). Online: www.eurocontrol.int/sites/default/files/2020-04/eurocontrol-ssip-2019-hungary-level1.pdf
- European Commission: *White Paper on the Future of Europe – Reflections and scenarios for EU27 by 2025* (2017. április 26.). Online: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/ba81f70e-2b10-11e7-9412-01aa75ed71a1/language-en>
- Európai Bizottság: *A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, a Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának az egységes piaci intézkedéscsomag felé – A magas szinten versenyképes szociális piacgazdaságért – 50 javaslat az együttes munka, vállalkozás és a cserék kapcsolatok javítása érdekében* (2010. 10. 27.) Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/?uri=CELEX:52010DC0608>
- Európai Bizottság: *A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – Az egységes piaci szabályok végrehajtásának és érvényesítésének javítására vonatkozó hosszú távú cselekvési terv*. COM(2020)94 (2020. március 10.). Online: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2020/HU/COM-2020-94-F1-HU-MAIN-PART-1.PDF>
- Európai Bizottság: *A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – Európa digitális jövőjének megtervezése*. COM(2020)67 végleges (2020. február 19.). Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=COM%3A2020%3A67%3AFIN>
- Európai Bizottság: *A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – Európai adatstratégia*. COM(2020)66 végleges (2020. február 19.). Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?qid=1582551099377&uri=CELEX%3A52020DC0066>
- Európai Bizottság: *A Bizottság közleménye az európai zöld megállapodásról (Green Deal)*. COM(2019)640 végleges (2019. december 11.). Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?qid=1596443911913&uri=CELEX:52019DC0640#document2>

- Európai Bizottság: *Egységes piac*. Luxembourg, Az Európai Unió Kiadóhivatala. 2020. október 28. Online: <https://op.europa.eu/hu/publication-detail/-/publication/25deabe8-199a-11eb-b57e-01aa75ed71a1>
- Európai Bizottság: *Fehér könyv a mesterséges intelligenciáról: a kiválóság és a bizalom európai megközelítése* (2020. február 19.). COM/2020/65 végleges/2. Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/?uri=CELEX%3A52020DC0065>
- Európai Parlament: *A belső piac – általános elvek*. Luxembourg, 2021. Online: www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/hu/FTU_2.1.1.pdf
- Flockton, Christopher: *Economic Integration since Maastricht*. In Klaus Larres (szerk.): *A Companion to Europe since 1945*. Oxford, Blackwell, 2009.
- Gombos Katalin: *Európai jog – Az Európai Unió jogrendszere*. Budapest, Wolters Kluwer, 2019.
- Grabitz, Eberhard – Meinhard Hilf – Martin Nettesheim: *Das Recht der Europäischen Union*. München, C.H. Beck, 2020.
- Halmai Péter: *Európai gazdasági integráció*. Budapest, Dialóg Campus, 2020b.
- Halmai Péter: *Mélyintegráció – A Gazdasági és Monetáris Unió ökonomiája*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 2020a. Online: <https://doi.org/10.1556/9789634545569>
- HungaroControl Magyar Légiforgalmi Szolgálat Zrt.: *Európában elsőként a HungaroControl vezeti be a szabad légtérhasználat leghatékonyabb verzióját*. 2015. Online: www.hungarocontrol.hu/sajtoszoba/hirek/hungarian-free-route-airspace
- Kaufmann, Benedikt: *Die Struktur der europäischen Grundfreiheiten – Konvergenz oder Divergenz? Würzburger Online-Schriften zum Europarecht*, (2015), 5.
- Kollárik Ferenc: *Hogyan módosítják a nemzetközi kereskedelmi és gazdasági integrációk a gazdasági folyamatokat?* In Nagy Sándor Gyula – Kutas Gábor (szerk.): *Gazdaságdiplomácia*. Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó – Akadémiai Kiadó, 2020. 61–76.
- Kozák Kornélia: *Die Abgrenzung zwischen der Niederlassungsfreiheit und dem freien Dienstleistungsverkehr*. In Oliver Diggelman – Ulrich Hufeld – Stephan Kirste – Peter-Christian Müller-Graff – Christian Schubel (szerk.): *Jahrbuch für Vergleichende Staats- und Rechtswissenschaften*. III. Budapest, Fakultät für Vergleichende Staats- und Rechtswissenschaften der Andrásy Gyula Universität, 2013. 135–158.
- Megállapodás Európai Gazdasági Térségről. OJ L 1, 1994. január 3. 3–522. Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex%3A21994A0103%2801%29>
- Schröder, Markus: Art. 26 AEUV. In Rudolf Streinz (szerk.): *EU/EAUV Kommentar*. München, Beck, 2018. 1–47.
- Strihó Krisztina: *Az elektronikus kereskedelem – a kereskedelem digitalizációjának alapvetései*. Budapest, Wolters Kluwer, 2020.
- Szegedi László: *A Gazdasági és Monetáris Unió intézményrendszere*. In Bóka János – Gombos Katalin – Szegedi László (szerk.): *Az Európai Unió intézményrendszere*. Budapest, Dialóg Campus, 2019. 97–112.
- Szerződés az Európai Unió működéséről. Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A12016E%2FTXT>
- Szijártó Norbert: *Az optimális valutaövezet elméletek és a Gazdasági és Monetáris Unió működése*. PhD-értekezés. Budapest, Budapesti Corvinus Egyetem, 2018.
- Szirbik Miklós: *Az európai állami támogatási szabályok új rendszere. Állami Támogatások Joga*, (2015), 6. 45–62.
- Tinbergen, Jan: *International Economic Integration*. Amsterdam, Elsevier, 1965.
- Várnay Ernő – Papp Mónika: *Az Európai Unió joga*. Budapest, KJK–Kerszöv, 2005.